

REPERE CURRICULARE ȘI DE CONȚINUT PRIVIND INSTRUIREA OFIȚERILOR/SUBOFIȚERILOR DE SECTOR ÎN DOMENIUL PREVENIRII DELINCVENȚEI JUVENILE

Radion COJOCARU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Școlii doctorale științe penale și drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Sergiu COJOCARU,

*master în drept,
asistent universitar al Catedrei Drept penal și criminologie
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Adnotare

Buna cunoaștere a cadrului normativ național și a standardelor internaționale în domeniul drepturilor copiilor reprezintă una dintre premisele absolut necesare pentru implementarea cu succes a reformelor juridice ce au loc în R. Moldova. Un domeniu deosebit de important, ce se înscrie pe această dimensiune de cunoaștere a dreptului, o formează Justiția pentru copii, ca garant de respectare a drepturilor copiilor implicați în procese penale sau contravenționale. În cadrul acestui articol sunt analizate unele aspecte de conținut pe care trebuie să le includă instruirea ofițerilor/ subofițerilor de sector în domeniul prevenirii delincvenței juvenile.

Cuvinte-cheie: delincvență, minor, prevenire primară, prevenire secundară, prevenire terțiară.

Annotation

Good knowledge of the national normative framework and informational standards in the field of children's rights is one of the absolutely necessary premises of the successful implementation of the legal reforms taking place in the Republic of Moldova. A particularly important area, which is part of this dimension of knowledge of the law, is the Justice for Children, as a guarantor of respect for the rights of children involved in criminal or misdemeanor proceedings. This article analyzes some aspects of the content that must include training of district police officers / warrant officers in the field of juvenile delinquency prevention.

Keywords: delinquency, minor, primary prevention, secondary prevention, tertiary prevention.

Justiția pentru copii urmează a fi administrată cu profesionalism de către reprezentanții organelor de resort implicați direct sau indirect în activitatea de înfăptuire a justiției. Din categoria acestora, în primul rând, fac parte funcționarii serviciilor polițieneste, care încă de la o fază incipientă a

procedurilor judiciare intră în contact direct cu copilul victimă, martor sau cu cel aflat în conflict cu legea.

Întru pregătirea specialiștilor de înaltă calificare, care ar promova principiile și standardele internaționale prescrise în materie, este necesar de a modela instruirea lucrătorilor de poliție în strictă consonanță cu noile realități juridice parcurse de către societate. În Republica Moldova, atât la nivel de legislativ, cât la nivel practic, au fost obținute unele progrese în ceea ce privește sistemul de justiție prietenos copilului. Totuși sunt necesare cercetări și abordări continue pentru eliminarea multiplelor deficiențe cauzate de capacitatea insuficientă a sistemului. În același timp, instruirea în domeniul prevenirii delincvenței juvenile este absolut necesară și pentru asigurarea procesului de elaborare a viitoarelor politici și programe, precum și oferirea sugestiilor pentru domeniile care necesită o cercetare adițională.

Ideea centrală pe care se axează prevenirea delincvenței juvenile este ca copilul, aflat în conflict cu justiția, să nu fie privit ca un potențial infractor și element negativ în cadrul societății, ci mai degrabă ca victimă a unor împrejurări și situații care îl împing să aleagă o cale delincventă de manifestare a personalității sale neformate. În afară de aceasta, justiția pentru copii nu se rezumă doar la abordarea procedurilor aplicabile copiilor aflați în conflict cu legea, dar și a procedurilor aplicabile în privința copiilor care au o altă calitate procesuală (martor sau victimă).

Instruirea în domeniul prevenirii delincvenței juvenile urmează a fi realizată în cadrul a trei niveluri: cunoaștere, aplicare și integrare. Nivelul de cunoaștere presupune acumularea cunoștințelor teoretice, formarea bazei conceptuale în domeniul administrării justiției privind copiii. Aplicarea se referă la consolidarea competențelor de punere în practică de către polițiști a principiilor și standardelor comunitare existente în materie. În ultimă instanță, integrarea se referă la formarea capacităților de transfer al cunoștințelor teoretice și al abilităților practice în situații atipice, soluționarea spețelor, rezolvarea unor sarcini cu un grad sporit de complexitate, formularea propriei poziții și argumentarea soluțiilor promovate.

Prevenirea delincvenței juvenile presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri juridice, administrative, sociale, psihologice, pedagogice etc. destinate preîntâmpinării săvârșirii infracțiunilor și contravențiilor de către persoanele minore prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor care stau la baza comiterii acestora.

Activitatea de prevenire a delincvenței juvenile, ca orice activitate realizată de către organele de drept, este bazată pe respectarea următoarelor principii fundamentale specifice:

– **Principiul respectării interesului superior al copilului.** În toate deciziile luate de autorități, inclusiv de cele polițienești, interesele superioa-

re ale copilului trebuie să constituie o prioritate.

– **Principiul legalității.** În vederea excluderii abuzurilor din partea autorităților polițienești, acțiunile preventive urmează a fi puse în aplicare în strictă conformitate cu normele prescise în actele juridice naționale și internaționale (convenții internaționale, Constituție, legi, hotărâri de Guvern, ordine, instrucțiuni etc.).

– **Principiul egalității și nondiscriminării.** Acest principiu vizează egalitatea în drepturi și nondiscriminarea copiilor la aplicarea măsurilor preventive în funcție de anumite criterii (naționale, rasiale, etnice, religie, sex, apartenență socială etc.).

– **Principiul cooperării.** Prevenirea delincvenței juvenile este condiționată de colaborarea eficientă între subiecții prevenirii la nivel central și local (poliție, administrația locală, asistența socială, organele de probațiune, pedagogi, psihologi, medici de familie etc.).

– **Principiul abordării individuale.** Măsurile preventive urmează a fi luate în conformitate cu nivelul de dezvoltare mentală și comportamentală a copilului, determinate de trăsăturile biopsihosociale ale acestuia și mediul din care provine.

– **Principiul abordării comunitare.** Acest principiu presupune sensibilizarea populației, a mass-mediei, organizațiilor nonguvernamentale și a altor actori nestatali despre problemele delincvenței juvenile.

În afară de principiile sus-menționate mai pot fi menționate următoarele principii care direcționează activitatea de prevenire a delincvenței juvenile de către ofițerul de sector: principiul operativității; principiul respectării demnității umane; promovării valorilor non-violente la nivelul comunității; principiul responsabilizării; principiul protecției și securității victimei; principiul evaluării dinamice a riscurilor; principiul confidențialității; principiul accesului la serviciile de consiliere și resocializare; principiul neutralității și imparțialității.

Din punct de vedere practic prevenirea delincvenței juvenile se realizează în cadrul a trei niveluri:

- prevenire primară;
- prevenire secundară;
- prevenire terțiară.

Prevenirea primară presupune o totalitate de măsuri organizatorice, juridice, economice și sociale, care au drept scop reducerea cazurilor de implicare a copiilor în activități și comportamente delincvente, urmărindu-se scopul schimbării comportamentului social al acestora, reducerii premiselor care favorizează în mod direct și indirect comiterea actelor ilegale și descușurării intențiilor de comitere a acțiunilor ilicite.

Prevenirea primară are un caracter:

- *pre-delictual*, adică se realizează la o etapă ante-factum comiterii infracțiunilor și contravențiilor;
- *general*, adică poate fi aplicată în privința unui număr nelimitat de persoane.

La baza acestui nivel de prevenire stau activități de informare și de sensibilizare a publicului larg referitor la delincvența juvenilă, precum și de formare a deprinderilor de siguranță în vederea reducerii riscurilor de victimizare. Rolul ofițerilor și subofițerilor de sector în prevenirea primară a delincvenței juvenile trebuie să fie unul proactiv și se exprimă prin următoarele acțiuni:

- prevenirea situațiilor de risc și minimizarea consecințelor imprevizibile în mediul/ anturajul copiilor;
- desfășurarea activităților de informare în locuri de agrement (ex. în perioada vacanței de vară) cu adresarea recomandărilor preventive copiilor și părinților cu privire la comiterea unor contravenții/ infracțiuni.
- desfășurarea în instituțiile de învățământ a activităților informativ-educative (lecții, întâlniri, simpozioane etc.) în vederea propagării normelor de drept și promovării valorilor juridice;
- încurajarea copiilor să fie cooperanți și să comunice organelor abilitate despre săvârșirea faptelor ilicite;
- participarea la programe educaționale de prevenire a delincvenței juvenile și de sensibilizare a opiniei publice;
- acordarea suportului informațional și participarea la campaniile naționale și/sau internaționale în domeniul protecției drepturilor copilului, organizate de alți parteneri sociali etc.

Prevenirea secundară a delincvenței juvenile presupune o totalitate de activități ce sunt aplicate în privința copiilor aflați în situații de risc sau care sunt implicați în săvârșirea de contravenții/ infracțiuni în scopul reorientării comportamentului și întreruperii activităților ilicite.

Deosebirea dintre prevenirea primară și cea generală constă în aceea că prima se realizează la nivel general, iar cea de a doua la nivel individual în privința copiilor aflați în situații de risc sau care au săvârșit contravenții/ infracțiuni.

Astfel, grupul-țintă al prevenirii secundare îl constituie *copiii aflați în situații de risc și copiii implicați în săvârșirea unor contravenții/ infracțiuni*. Din categoria copiilor aflați în situație de risc fac parte: a) copiii supuși violenței; b) copiii neglijanți; c) copiii care practică vagabondajul, cerșitul și prostituția; d) copiii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; e) copiii părinții cărora au decedat; f) copiii care trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă; g) copiii părinții cărora refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului; h) copiii care au fost abandonați de părinți; i) în privința unuia dintre părinții copilului este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizo-

rie, curatelă sau tutelă); j) copiii victime ale infracțiunilor (*Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019, pct. 4*).

Din categoria acțiunilor de prevenire secundară a delincvenței juvenile fac parte următoarele activități:

Identificarea copiilor care au comis contravenții/ infracțiuni, precum și a copiilor aflați în situații de risc. Sursele de identificare sunt: informațiile parvenite din partea rudelor, nu este exclus autodenunțul; informațiilor parvenite de la diferite instituții, cum ar fi instituția de învățământ, organele de asistență socială sau organele administrației locale; sesizări parvenite din partea cetățenilor; autosesizarea, cum ar fi constatarea contravenției în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu de către polițist etc.

Reacționarea promptă la sesizările și comunicările despre copiii aflați în situație de risc sau despre copiii care au intrat în conflict cu legea. Plângerea/denunțul se va înregistra în Registrul nr. 2 de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (REI-2), după caz, în registrul nr. 1 de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (REC-1), dacă va rezulta o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. În baza datelor deținute la momentul identificării cazului și a celor obținute de la copil, polițistul de sector va completa Fișa de monitorizare a lucrului de prevenire cu copiii/minorii delincvenți/părinții needucogeni (a se vedea Anexa nr. 1 din *Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019*).

Monitorizarea continuă a copiilor aflați în situații de risc. Fișa de monitorizare a lucrului de prevenire cu copiii/minorii delincvenți/părinții needucogeni, se înregistrează în Registrul de evidență a minorilor cu comportament delinvent/deviant și părinților needucogeni, de către ofițerul din cadrul Serviciului interacțiune comunitară al Secției securitate publică, desemnat de către șeful secției/serviciului, după care se distribuie la Sectorul de poliție (a se vedea Anexa nr. 2 din *Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019*).

Monitorizarea continuă a familiilor care prezintă diverse riscuri pentru copii. Sunt deosebit de importante vizitele, inclusiv inopinate la domiciliu atunci când mediul familial este instabil, tensionat, imprezvizibil. Se recomandă ca aceste vizite să fie efectuate de polițistul de sector, împreună cu asistentul social, în perioade cu risc sporit de săvârșire a contravențiilor/infracțiunilor.

Sesizarea instituțiilor competente cu privire la necesitatea de întreprindere a măsurilor de înlăturare a cauzelor sau condițiilor au stat la baza comiterii de contravenții/ infracțiuni. Din categoria instituțiilor ce urmează a fi sesizate, de la caz la caz, fac parte: instituțiile de învățământ, organul de tutelă și curatelă, organele administrației locale, organele de asistență socia-

lă și de protecției a copiilor etc.

Identificarea locurilor cu risc sporit de comitere a faptelor social periculoase de către copii în vederea realizării de razii periodice (discoteci, cluburi de noapte, baruri, clădiri vechi, parcuri etc.).

Constatarea contravențiilor comise de minori conform procedurilor standard. Constatarea faptei contravenționale înseamnă activitatea, desfășurată de agentul constatat, de colectare și de administrare a probelor privind existența contravenției, de încheiere a procesului-verbal cu privire la contravenție, de aplicare a sancțiunii contravenționale sau de trimitere, după caz, a dosarului în instanța de judecată sau în alt organ spre soluționare. În procesele contravenționale cu implicarea minorilor vor fi aplicate proceduri standard speciale care se referă la copii cu respectarea strictă a prevederilor Codului contravențional

Constatarea contravențiilor comise privind neîndeplinirea obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului potrivit legislației contravenționale. Sursele de informații pentru documentarea cauzelor de neîndeplinire a obligațiilor de întreținere a copilului pot fi variate, inclusiv: rapoarte/ informații disponibile cu privire la copil, observații și interviuri cu copilul și familia lui, discuții cu asistentul social, reprezentanții altor organizații, specialiști care cunosc situația copilului. Aceste informații pot fi adunate folosind o varietate de instrumente, inclusiv discuții, interviuri, vizite la domiciliu, liste de verificare, activități, chestionare etc.

Ultimul nivel de prevenire a delincvenței juvenile îl constituie **prevenirea terțiară**, care presupune totalitatea măsurilor/acțiunilor aplicate în privința copiilor care au intrat în contact cu sistemul de justiție și/sau se reîntorc în comunitate, ce sunt orientate spre reducerea riscului de recidivă prin tratament, educare și reinsertie (reintegrare) socială.

Prevenirea terțiară se aplică în privința copiilor aflați în contact cu sistemul de justiție, în scopul prevenirii săvârșirii de noi contravenții/ infracțiuni și reintegrării sociale a acestora.

Grup-țintă al prevenirii terțiare îl formează următoarele categorii de copii:

- copii liberați de răspundere penală sau de pedeapsa penală cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ;
- copii liberați de executarea pedepsei penale aflați în termen de probă (condamnați cu suspendarea condiționată a executării pedepsei;
- condamnați cu executarea parțială a pedepsei cu închisoarea; liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen);
- copii învinuiți de infracțiuni, inclusiv cei în privința cărora nu au fost aplicate măsuri de constrângere sub formă de arest;
- copii care au comis contravenții/ infracțiuni și au fost trași la răs-

pondere contravențională/ penală;

- copii care permanent abandonează domiciliul sau serviciul de protecție unde a fost plasat de către autoritatea tutelară locală/ teritorială;
- copii care sistematic practică cerșitul, prostituția, vagabondează și/ sau comit alte fapte antisociale, inclusiv infracțiuni pentru care nu au atins vârsta răspunderii penale.

Rolul principal în prevenirea terțiară îl are organul de probațiune, care previne delincvența juvenilă prin intermediul supravegherii în cadrul probațiunii (cum ar fi, de exemplu, în cazul copiilor eliberați de executarea pedepsei penale aflați în termen de probă).

În baza principiului cooperării rolul polițistului de sector în prevenirea terțiară a delincvenței trebuie să fie unul proactiv și se manifestă prin următoarele acțiuni:

- luarea la evidență nominală a copilului cu comportament deviant prin întocmirea *Fișei de monitorizare a lucrului de prevenire cu minorii delincvenți sau părinții needucogeni* (a se vedea Anexa nr. 1 din Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019) sau a copilului care a comis o infracțiune în *Registrul de evidență a infracțiunilor comise de către minori și cu participarea acestora* (a se vedea Anexa nr. 4 din Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019);

- realizarea discuțiilor motivaționale cu copilul pentru a-l educa în spiritul respectării valorilor sociale și al bunelor moravuri;

- realizarea în parteneriat cu membrii echipei multidisciplinare a vizitelor la domiciliul copilului și familiei în scopul evaluării inițiale sau complexe a situației copilului și familiei;

- supravegherea modului de executare a măsurilor de constrângere cu caracter educativ aplicate copiilor;

- asistarea organelor competente pentru asigurarea participării copilului la programele de tratament cu caracter medical și celor de reducere a comportamentului delincvent;

- instituirea unor cerințe specifice, ce vizează comportamentul copilului în comunitate (se stabilesc prin avertizare scrisă sau se aplică de către instanțele judecătorești ori prin planul individual elaborat de către autoritatea tutelară locală/ teritorială și consilierii de probațiune);

- acordarea asistenței autorității tutelare locale/ teritoriale la înaintarea demersului privind lipsirea de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, privind plasarea copiilor în case de tip familial sau în alte forme de îngrijire (se aplică de către instanțele judecătorești la inițiativa autorității tutelare locale/ teritoriale).